בס״ד. שיחת ש״פ וירא, כ״ף מרחשון, ה׳תשל״ו.

בלתי מוגה

א־ב. ההוראה מהסיפור (שנתפרסם[1] ונדפס[2]) אודות בעל יום ההולדת, שבהיותו בן ד׳ או ה׳ נכנס אל זקנו הצ״צ בשבת פ׳ וירא[3] ובכה מדוע אין הקב״ה נגלה אליו כמו שנגלה אל אברהם,

— ובהקדים, שאף ששיעור החינוך הוא בכל תינוק לפי חריפותו וידיעתו, כך, שלכאורה הרי זה סיפור מיוחד בנוגע לאדנ״ע שאינו שייך לכל ילד, הרי יש ענינים שאינם תלויים בדעת וכח הקטן, אלא קשורים עם גיל מסויים, שנקבע מלמעלה במ״ת (לא כמו לפני מ״ת, שכיון שהעבודה הגיעה רק עד שרש הנבראים, לכן נוגע רק שלימות הנברא, ולא נוגע כ״כ באיזה אופן נעשית העבודה, וכמו ביעקב שפעל ההמשכה דתפילין ע״י המקלות[4]; משא״כ לאחרי מ״ת שההמשכה היא מהמאציל ב״ה, הרי זה לפי המדידות והשיעורים שנקבעו מלמעלה), כמו השיעור דבן י״ג למצוות[5], ועד״ז בנוגע לחינוך, ש״בציר מבר שית״[6] (גם אם הוא בר דעת גדול ביותר) לא הגיע לשלימות החינוך —

---

1) ראה תו״מ — רשימת היומן ע׳ רעו. וש״נ (נעתק ב״היום יום״ ט חשון).

2) וידוע פתגם הצ״צ שדבר שבא בדפוס הוא הוראה לדורות (אג״ק אדמו״ר מוהריי״צ ח״ב ע׳ שפב), שנעשית בדוגמת ״הגזירות והתקנות והמנהגות״ ש״מצוה לשמוע להן, והעובר על כל אחד מהן עובר בלא תעשה״ (רמב״ם ריש הל׳ ממרים); והיא גם נתינת כח, כי, ״צדיקים דומין לבוראם״ (ב״ר פס״ז, ח. רות רבה פ״ד, ג. ועוד), ש״איני מבקש כו׳ אלא לפי כחן״ (תנחומא נשא יא. במדב״ר פי״ב, ג).

3) אם בגלל שבאותה שנה חל יום הולדתו בשבת, או שהי׳ זה השבת שלפני יום ההולדת.

4) ראה זח״א קסב, א (בס״ת). — ועד״ז ביצחק ע״י עבודתו בחפירת בארות — אף שמדובר אודות בארות כפשוטם בארץ פלשתים; ועד״ז באברהם ע״י עבודתו בהכנסת אורחים — אף שמדובר אודות ערביים, שהרי אז לא הי׳ שייך הענין דהכנסת אורחים באופן אחר, כיון ש״אחד הי׳ אברהם״ (יחזקאל לג, כד), ובנוגע לעצמו לא שייך הכנסת אורחים, וגם לא בנוגע לשרה, שחייב לזון אותה כו׳, וא״כ, הרי זה שייך רק בנוגע לערביים; ואעפ״כ, ע״י הכנסת אורחים ערביים פעל אברהם את פעולתה של מדת החסד דאצילות, כדאיתא בספר הבהיר (סקצ״א) שאמרה מדת החסד לפני הקב״ה מימי היות אברהם בארץ לא הוצרכתי לעשות מלאכתי שהרי אברהם עומד ומשמש במקומי.

5) ולהעיר מב׳ הדעות אם למדים זה ממה שמצינו שבן י״ג נקרא בכתוב בשם איש, כמ״ש (וישלח לד, כה) ״ויקחו גו׳ איש חרבו״, או שזהו בכלל השיעורין דהלכה למשה מסיני, ונפק״מ להלכה, בנוגע לזמן חיוב ב״נ במצוות שלהם (ובמילא הרי זה נוגע גם לבנ״י, שנצטוו לכוף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח (רמב״ם הל׳ מלכים ספ״ח)) — אם הוא מבן י״ג שנה,

שעי"ז נפתח צינור חדש בענין החינוך, שאפילו לפני גיל חינוך יכולים לפעול אצל ילד קטן (שמטבעו צריך לזרז אותו בדברים שהם אהובים אצלו לקטנות שניו) שתהי' לו תשוקה עד כדי בכי[7] שה' יתגלה אליו (ואם רואים ילד יהודי שלא איכפת לו הדבר, הרי זה בגלל שהמחנך לא דיבר בזה דברים היוצאים מן הלב[8]).

וההוראה ממענה הצ"צ[9], שכאשר יהודי צדיק בן צ"ט שנה מחליט למול את עצמו ראוי הוא שהקב"ה יתגלה אליו[10] — שעי"ז נעשה פתיחת הצינור[11] שכל אחד יכול להגיע לענין ד"וירא[12] אליו ה'"[13], עי"ז שמחליט

או שתלוי בכל אחד לפי טבעו ומצבו (ראה לקו"ש חט"ו ע' 291. וש"נ).

6) כתובות נ, א. וש"נ.

7) היינו, שזהו ענין שנוגע ואיכפת לו באמת, שאינו יכול לחזור ולשקוע במשחקיו ("פאַרשפילן זיך") ולשכוח ממנו, ועד שזהו ענין שלמעלה מהגבלת כלי מוחו וכו'.

ולהעיר, שאע"פ שאצל ילד קטן קל ביותר לפעול ענין של בכי', מצד קטנות המוחין שלו — הרי זה ע"ד הענין ד"בכל מאדך" (ואתחנן ו, ה. וראה תו"א מקץ לט, רע"ג), מאד שלך (אע"פ שאצל מישהו אחר הרי זה עדיין מדידה והגבלה), שמעורר וממשיך בחי' מאד של אדם העליון.

8) ולכן צריך לחזור ולדבר בדברים היוצאים מן הלב פעם אחר פעם, ועד "הוכח תוכיח . . אפילו מאה פעמים" (כפי שמתחילה אגרת הקודש שנדפסה בסיום ספר התניא ע"י בני הגאון המחבר), ובאופן שהתוכחה בפעם המאה היא באותו אופן כבפעם הראשונה, כמובן מזה ששניהם נלמדים מאותו פסוק.

9) נוסף על ההוראה הנפלאה מזה גופא שבכייתו של אדנ"ע עוררה את מענה הצ"צ שנעשה הוראה לדורות.

10) שהרי בודאי אין הכוונה לגרום לו עגמת נפש כו' ללא תועלת — כשידע שצריך תחילה להתייגע במשך יותר מצ' שנה, ורק אז יהי' ראוי כו'.

11) ולהעיר, שפעולת פתיחת הצינור היא לא רק בענינים סגוליים, אלא גם בעניני הבנה והשגה — כידוע הסיפור אודות הבית יוסף (ומסופר עד"ז אודות כמה גדולי ישראל) שלאחרי שהתייגע ביותר בענין מסויים בתורה עד שהשיגו, ראה מישהו אחר שלא הי' בערכו כלל שלמד כך בפשטות, והיתה לו נפילת הרוח מזה, עד שאמרו לו (המגיד, או האריז"ל), שלאחרי שהוא המשיך השגה זו באויר העולם, אזי יכול כבר מישהו אחר להגיע לזה ללא יגיעה כו' (ראה כש"ט סרנ"ו, ובהערות וציונים לשם. וראה גם תו"מ חעד ע' 172. וש"נ).

12) ריש פרשתנו.

13) גם ללא הקדמת שלימות העבודה במשך צ"ט שנים (כמודגש בכך שענין המילה שהי' אצל אברהם בגיל צ"ט שנה, נעשה לאחרי מ"ת אצל כל אחד מישראל בהיותו תינוק בן שמונה ימים*) — ככל הענינים שלאחרי מ"ת שהם בנקל יותר ואעפ"כ פועלים יותר מכמו לפני מ"ת**, ולדוגמא: עבודת אברהם בהכנסת אורחים כו' היתה

---

*) נזכר גם אודות החקירה אם חיוב מילה הוא על הבן, ורק בגלל היותו קטן הרי זה מוטל על האב (ראה תו"מ חמ"ט ע' 223 הערה 244. וש"נ), או שמלכתחילה החיוב הוא על האב — שזהו רק החלק מיצחק שנימול לשמונה, משא"כ באברהם שמפורש בקרא שנצטווה בעצמו, ומה גם שגבי אברהם לא הי' שייך ציווי לאב שהי' תרח.

**) דאף שהנתינת כח לעבודה שלאחרי מ"ת היא מעבודת האבות, כידוע בענין מעשה אבות סימן לבנים (ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו) — הרי זה באופן שיפה כח הבן מכח האב (שבועות מח, סע"א. וש"נ), שאף שבא מכח האב, הרי זה יפה יותר מכח האב.

שגם בהיותו בדרגא נעלית בעבודת ה' צריך "למול" את עצמו[14], ועי"ז יהי' הענין ד"וירא אליו ה'"[15] גם אצלו[16] —

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס[17] בלקו"ש חט"ו ע' 129 ואילך.

ג. וה"בכן" מכהנ"ל בנוגע לפועל — גודל החובה שמוטלת על כל אחד לעסוק בענין החינוך.

וכפי שרואים בהנהגת רבותינו נשיאינו שהתמסרו להתעסקות בענין החינוך, החל מהבעש"ט, כידוע[18] שלפני התגלותו הי' עוזר ("אַ באַהעלפער") למלמד תינוקות והי' מדבר[19] ואומר עמהם אמן יהא שמי' רבא וכו' — שזהו תפקיד שבו מתעסקים עם קטני קטנים, ועד"ז אצל רבותינו נשיאינו עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר שהתמסרו לחינוך של ילדי ישראל[20].

ובפרט בזמן הזה שלדאבוננו נתמעטו העוסקים בחינוך — יש לקיים הוראת חז"ל[21] "במקום שאין אנשים השתדל להיות איש", כולל גם כשחושב שאינו שייך לענין החינוך וכו', שלכן יש צורך להדגיש "השתדל להיות איש", ולעסוק בענין החינוך.

ולהעיר, שמצות חינוך מוטלת אמנם על ההורים, אבל כאשר מאיזו סיבה שתהי' לא נתנו ההורים את החינוך הראוי, מוטלת החובה בזה על כל אחד מישראל, שכן, החיוב המוטל על ב"ד[22], הוא לא על ג' האנשים שהם חברי הב"ד מכח עצמם, אלא בתור באי כחם של כל הקהילה, אנשי העיר או בני המדינה, כך, שהחיוב הוא על כל אחד מישראל.

באופן ד"הלוך ונסוע הנגבה" (לך לך יב, ט), לפעול פעולת מדת החסד דאצילות (כנ"ל הערה 4), ולאחרי כל זה הגיע רק עד שורש הנבראים, ואילו לאחרי מ"ת, כשיהודי פשוט נותן פרוטה לצדקה ה"ה ממשיך מבחי' המאציל שלמעלה משרש הנבראים.

14) והרי ענין המילה הוא לא רק שניתוסף שלימות באבר אחד, אלא כמ"ש (שם יז, א) "והי' תמים", שעי"ז נעשית תמימות בכל עניניו.

15) אם באופן ש"איהו חזי" או עכ"פ באופן ש"מזלי' חזי" (ראה מגילה ג, א. וש"נ).

16) וכאשר ניתוסף גילוי אור אלקי אצל יהודי אחד, הרי זה פועל שניתוסף גילוי אור בכל העולם, לבטל את חושך העולם (שנדחה אפילו ע"י מעט אור), ולהכריע את העולם כולו (שמצד עצמו הוא שקול) לכף זכות, ולגרום לו תשועה והצלה (ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד).

17) בשילוב שיחת ש"פ וירא תשל"ז.

18) ראה כש"ט בהוספות סרפ"ח ואילך. וש"נ.

19) באופן דיבורו של הקב"ה — שהרי "צדיקים דומין לבוראם" (ראה לעיל הערה 2) — שחשיב מעשה (ראה שבת קיט, ב. ב"ר פ"ג, ב. פמ"ד, כב).

20) ראה גם תו"מ חע"ג ע' 214. וש"נ.

21) אבות פ"ב מ"ה.

22) ראה אנציק' תלמודית (כרך טז) ערך חנוך ס"ב (ע' קסז). וש"נ.

ומה שפלוני טוען שאינו פנוי לעסוק בחינוך בגלל שצריך לעסוק בענינים אחרים שעומדים ברומו של עולם — אין לו לסמוך על עצמו, כיון שהוא משוחד כו', אלא צריך לשאול אצל הרב מה יותר חשוב, ובינתיים, עליו להתנהג באופן של ספיקא לחומרא[23], כיון שזהו ענין של פיקוח נפשות, שבו צריך להחמיר גם על ספק וספק ספיקא כו'[24].

ויש לעשות זאת מתוך שמחה, שפורצת גדר[25] — החל מהגדרים שלו, שמכניס את עצמו ומסתגר בד' אמותיו, ולא מוכן לצאת ולפעול כו', באמרו, שזהו דבר חדש, שלא עשאו במשך חמשים שנה, ומדוע יעשה זאת עכשיו... הנה השמחה תפרוץ את גדריו, שיהי' אצלו הענין ד"לך לך מארצך וממולדתך גו'"[26], שקאי על הרצון והרגילות שלו וכו'[27], ולצאת ולפעול בענין החינוך; ועד"ז בנוגע לפריצת הגדרים של אלו שמסביב לילדים שצריך לחנכם (משא"כ בנוגע לילדים עצמם, שאצלם אין גדרים שצריך לפרוץ אותם, שהרי הם במעמד ומצב של "הבל שאין בו חטא"[28], ואם רק יתעסקו עמהם באופן המתאים, בודאי שסוכ"ס יגיעו לאוצרות היקרים שטמונים בכל אחד מהם (כתורת הבעש"ט[29] על הפסוק[30] "כי תהיו אתם ארץ חפץ"), להוציאם מן ההעלם אל הגילוי).

ועי"ז פועלים את ענין הגאולה — שהרי "אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף"[31], כך, שלידתו של כל ילד יהודי מקרבת כבר את הגאולה, ועאכו"כ כשניתוסף גם ענין החינוך להתנהג באופן המתאים ל"צבאות ה'"[32], שהולכים יחד עמהם, "בנעירנו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"[33], "קהל גדול ישובו הנה"[34], לקבל פני משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

ד. מאמר (כעין שיחה) ד"ה כי ידעתיו וגו'.

* * *

ה. כנהוג לבאר פירוש רש"י בפרשת השבוע, ובפרט בהמשך

---

23) ראה עירובין לה, ריש ע"ב.
24) ראה יומא פג, א ואילך.
25) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.
26) ר"פ לך לך.
27) ראה המשך תרס"ו ע' סז [צ]. ס"ע שצז ואילך [ע' תקכד]. ועוד.
28) שבת קיט, ב. הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"ג.
29) ראה כש"ט בהוספות סנ"ז. וש"נ (נעתק ב"היום יום" יז אייר).
30) מלאכי ג, יב.
31) יבמות סב, סע"א. וש"נ.
32) בא יב, מא.
33) שם יו"ד, ט.
34) ירמי' לא, ז.

להמדובר במאמר[35] על הפסוק[36] "כי ידעתיו" (שמיוסד על המאמר דשנת תרס"ו) אודות החילוק בין פירוש רש"י לפירוש התרגום, שהתרגום מפרש "ארי גלי קדמי", שהו"ע הרצון, ואילו רש"י מפרש "לשון חיבה", שהו"ע התענוג שלמעלה מרצון — שבזה מודגשת המעלה שבפירוש רש"י.

בפסוק[37] "ויאמרו אליו אי' שרה אשתך גו'"[38], מעתיק רש"י התיבות "ויאמרו אליו", ומפרש: "נקוד על אי"ו שבאליו, ותניא[39] רבי שמעון בן אלעזר אומר, כל מקום שהכתב רבה על הנקודה אתה דורש הכתב וכו', וכאן הנקודה רבה על הכתב אתה דורש הנקודה, שאף לשרה שאלו איו אברהם. למדנו[40] שישאל אדם באכסניא שלו לאיש על האשה, ולאשה[41] על האיש"[42] (ואח"כ ממשיך רש"י: "בב"מ אומרים כו'", כדלקמן ס"ו).

ואינו מובן:

א) פירוש רש"י הוא לכאורה רק על תיבת "אליו" ("נקוד על אי"ו שבאליו") — ולמה מעתיק גם תיבת "ויאמרו"?

ב) רש"י מביא שם בעל המאמר רק במקום שהדבר מוסיף בהבנת הענין. וא"כ, איזו תוספת הבנה באה באמרו שכלל זה ("כל מקום שהכתב כו'") אמר רשב"א?

ג) כיון ש"כל מקום שהכתב רבה על הנקודה אתה דורש הכתב" — אין צורך אף פעם להרבות נקודות עד שתהי' "הנקודה רבה" (בכדי לדרוש האותיות המנוקדות), אלא די לנקד את מיעוט האותיות שאינן נדרשות, שאז דורשים את שאר האותיות[43]?

---

35) לעיל ע' 259 ואילך. וש"נ.

36) פרשתנו יח, יט.

37) מכאן עד סוסי"ט הוגה בשעתו ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ולקראת ש"פ וירא תשל"ז הוגה עוה"פ ונדפס בלקו"ש השבועי (ואח"כ בלקו"ש חט"ו ע' 110 ואילך). במהדורא זו נדפסה השיחה כפי שהוגהה בשעתו, ושולבו בה כל הענינים שניתוספו בלקו"ש, ועוד איזה ענינים ממענה כ"ק אדמו"ר שליט"א בכתי"ק.

38) שם, ט.

39) ב"ר פמ"ח, טו.

40) וכן בכ"מ. ועד"ז (שם, ה) "מגיד", ובפסוק אחד לפ"ז (שם, ח) "מכאן".

41) בראב"ם כאן לא גריס תיבות אלו. אבל ראה חדא"ג מהרש"א ב"מ פז, א. ובארוכה מפרשי רש"י כאן.

42) מ"ש רש"י "למדנו .. על האיש" — אינו מב"ר, כ"א מב"מ (שם): "תני כו' לימדה תורה ד"א שישאל אדם באכסניא שלו", אלא שבב"מ לא נזכר "לאשה על האיש" — ראה תוד"ה למה ב"מ שם. ובארוכה מפרשי רש"י (רא"ם, יריעות שלמה (מהרש"ל), דברי דוד ועוד) כאן.

43) כקושיית המפרשים (ובנמוק"י ב"מ שם: "מקשין העולם").

בנדו"ד: בכדי לידע שיש לדרוש את אותיות אי"ו — הי' די שתהי' נקודה רק על הלמ"ד, ואז היו דורשים את אותיות אי"ו מצד הכלל שכ"שהכתב רבה על הנקודה אתה דורש הכתב", וא"כ מהו הצורך בניקוד על ג' אותיות?

ד) אברהם הי' ביחד עם המלאכים במשך כל הזמן, וא"כ, איך שייך שישאלו "איו (אברהם)"?

ה) (נוסף על השאלות שמתעוררות על אתר, יש גם שאלה שמתעוררת מפירוש רש"י לאח"ז): על הפסוק[44] "ולא ידע בשכבה ובקומה", מפרש רש"י: "ובקומה .. נקוד לומר שבקומה ידע". ומכאן מוכח שהניקוד בא לעקור את התיבה[45], ואיך יתאים זה עם הכלל שאומר רש"י כאן שכאשר "הנקודה רבה על הכתב אתה דורש הנקודה"?

ו. וממשיך רש"י (באותו ד"ה): "בב"מ[46] אומרים יודעים היו מלאכי השרת שרה אמנו היכן היתה, אלא להודיע שצנועה היתה, כדי לחבבה על בעלה. אמר ר' יוסי בר חנינא, כדי לשגר לה כוס של ברכה".

ואינו מובן:

א) "יודעים היו .. כדי לחבבה .. כדי לשגר לה כו'" הוא ביאור (לא על "נקוד על אי"ו", אלא) על שאלת המלאכים "אי' שרה אשתך", וא"כ, הי' רש"י צריך לפרש זאת בד"ה בפני עצמו, ולא בהמשך לפירושו "נקוד על אי"ו"?

והקושיא היא גדולה יותר: ההתחלה "שאף לשרה שאלו כו'" היא לכאורה ענין של היפך הצניעות, ונמצא, שמה שמביא רש"י מב"מ "שצנועה היתה" הוא בסתירה לכך ש"אף לשרה שאלו כו'". ורש"י כותב שני הענינים בהמשך זה לזה?

ב) לשם מה ציין רש"י ש"יודעים היו כו'" נאמר בב"מ?

ג) לשם מה אומר רש"י ש"כדי לשגר כו'" — אמר ריב"ח[47]?

ד) מפני מה הוצרכו המלאכים לשגר לשרה מכוס של ברכה שלהם — ובפרט שזהו לכאורה ענין של היפך הצניעות — הרי אברהם הי' יכול ליתן לה מכוס של ברכה שלו?

---

44) פרשתנו יט, לג.

45) ראה בארוכה לקמן ס"ט (ובהערה 65).

46) שם.

47) ובפרט שמשמיט שם בעל המאמר ד"לחבבה כו'".

ה) נאמר לפנ"ז[48] שאברהם נתן להם "חמאה וחלב ובן הבקר" — אבל לא נזכר שנתן להם יין. וא"כ, מהיכן הגיע יין?! ובפרט שרש"י אומר בפשיטות שהוצרכו לשגר מכוס של ברכה?

ו) רש"י מפרש ג' טעמים על שאלת המלאכים "אי' שרה גו'": (א) "שישאל אדם באכסניא שלו לאיש על האשה", (ב) "להודיע שצנועה היתה כו'", (ג) "כדי לשגר לה כו'". ואינו מובן: מהו הצורך בג' טעמים — למה לא מספיק טעם אחד?

ז) רש"י פירש כבר לעיל[49] "לבשר את שרה".

[בתרגום יונתן ותרגום ירושלמי איתא שהמלאך בא לבשר לאברהם ששרה תלד בן, אבל רש"י אומר שבא "לבשר את שרה".

והכרחו של רש"י על זה — מובן בפשטות: אברהם כבר נתבשר לפנ"ז[50] ששרה תלד בן, ולכן בהכרח לומר שהמלאך בא "לבשר את שרה"].

וא"כ, לאחרי שרש"י אמר כבר לפנ"ז "לבשר את שרה" — הרי מובן בפשטות שהשאלה "אי' שרה אשתך" היא בכדי לבשר לה [וכמ"ש מיד לאח"ז[51] "ויאמר גו' והנה בן לשרה אשתך ושרה שומעת גו'"]. וא"כ, מדוע הוצרך לומר טעמים (וטעמים אחרים) על שאלתם "אי' שרה אשתך" — בה בשעה שטעם הדבר מובן בפשטות?

ח) ג' הטעמים שהביא רש"י — הם טעמים נפרדים שאינם שייכים זה לזה,

[ויתירה מזה: הטעם "שישאל אדם באכסניא כו'" והטעם "כדי לשגר כו'" הם בסתירה (לכאורה) לטעם "להודיע שצנועה היתה": כי בטעם "שישאל אדם באכסניא" אומר רש"י (לא רק "לאיש על האשה", אלא גם) "לאשה על האיש", שלכן "אף לשרה שאלו כו'" — שזה לכאורה בסתירה לכך "שצנועה היתה"[52]; וגם "לשגר לה כוס של ברכה" הוא לכאורה היפך הצניעות[53],

ומדוע כותב רש"י ג' טעמים נפרדים [ובפרט טעמים סותרים] בהמשך אחד (ללא הקדמה "דבר אחר" וכיו"ב)?

והקושיא היא גדולה יותר: במסכת ב"מ[46] איתא (לגרסתנו) "כדי לחבבה כו' ריב"ח אמר כדי לשגר כו'", והרי הלשון "ריב"ח אמר" (שם

48) יח, ח.
49) שם, ב.
50) לך לך יז, טז. יט. כא.
51) שם, יו"ד.
52) כנ"ל בקושיא הא'.
53) כנ"ל בקושיא הד'.

בעל המאמר קודם תיבת אמר) מורה[54] שריב"ח חולק על הטעם "כדי לחבבה כו'". ואילו רש"י משנה וכותב "אמר ריב"ח", שלשון זה ("אמר" לפני ריב"ח) מורה[54] ש"כדי לשגר כו'" בא בהמשך ל"כדי לחבבה"?

ואע"פ שמסתמא מצא רש"י גירסא כזו — אינו מובן: מדוע בוחר רש"י גירסא בלתי רגילה?

ז. הביאור בכל הנ"ל:

מה שהוקשה לרש"י במ"ש "ויאמרו אליו" הוא:

בפשטות קשורה השאלה "אי' שרה אשתך" עם "לבשר את שרה"[55]. ולכן קשה מ"ש "ויאמרו" לשון רבים: הבשורה לשרה היתה רק ע"י מלאך אחד [כפי שמדייק רש"י לפנ"ז[49] "אחד לבשר את שרה". ולכן נאמר בפסוק שלאח"ז[51] "ויאמר שוב אשוב גו' והנה בן לשרה אשתך" — "ויאמר שוב אשוב" בלשון יחיד], וא"כ מדוע נאמר כאן "ויאמרו" לשון רבים, היינו שכל (ג') המלאכים שאלו "אי' שרה"?

[ועפ"ז מתורץ מה שרש"י מעתיק גם תיבת "ויאמרו" — כיון שבא לפרש מדוע נאמר "ויאמרו" לשון רבים].

ועל זה מתרץ רש"י "למדנו שישאל אדם באכסניא שלו לאיש על האשה" — שהסיבה לכך שכל המלאכים שאלו "אי' שרה אשתך" היא בגלל שצריך לשאול באכסניא לאיש על האשה.

וכיון שממ"ש "ויאמרו" (לשון רבים) מוכרח "שישאל אדם באכסניא כו'" — הרי זה מכריח לומר שכאן עכ"פ הניקוד (על "איו" שב"אליו") שייך לפשוטו של מקרא[56] [אע"פ שבכמה מקומות[57] לא מפרש רש"י את הניקוד[58]], דכיון שצריך לשאול באכסניא (כולל גם "לאשה על האיש"[59]), צ"ל "שאף לשרה שאלו איו אברהם".

והשאלה[60] איך שייך שישאלו "איו אברהם", הרי אברהם הי' יחד עמהם — לא צריך רש"י להבהיר, כיון שמובן מעצמו: בשעה ש"אל

---

54) ראה שד"ח כללים (ח"א ע' מט וח"ז ע' א'תעה ואילך). וש"נ.

55) כנ"ל ס"ו בקושיא הז'.

56) היינו, שבהניקוד בא הכתוב לרמז הענין ד"ישאל אדם באכסניא שלו כו'", שעי"ז מתורץ מש"נ "ויאמרו" לשון רבים.

57) לך לך טז, ה. ועוד*.

58) ע"ד חסר שבמקרא שרש"י מפרשו רק במקום שנוגע לפשש"מ (פרשתנו יח, א. יט, א. ועוד). — ראה לקו"ש חכ"ט ע' 52 ואילך. וש"נ.

59) אבל להעיר מפרש"י ב"מ שם ד"ה באכסניא: "אשת אושפיזו".

60) הד' דלעיל ס"ה.

*) ראה מס' סופרים פ"ו ה"ג, אדר"נ פל"ד, ד: "עשר נקודות בתורה כו'".

הבקר רץ אברהם"[61] וכשדיבר עם ישמעאל "לחנכו במצוות"[62] — רגעים אחדים אלו ניצלו המלאכים לשאול "איו אברהם".

ח. אך עדיין אינו מובן:

"שישאל אדם באכסניא" פירושו בפשטות ע"ד שאלת שלום[63], לשאול בשלומה, כך, שאין נפק"מ כלל היכן היא נמצאת, וא"כ מדוע שאלו המלאכים "אי' שרה"?

ועל זה ממשיך רש"י "בב"מ אומרים .. כדי לחבבה .. כדי לשגר כו'" — שזה שהמלאכים ביטאו את ה"לשאול באכסניא" בלשון "אי' שרה" הי' "כדי לחבבה כו'" ו"כדי לשגר כו'"[64].

ט. ובזה שמביא רש"י מב"מ "להודיע שצנועה היתה" — מתרץ שאלה נוספת:

תיבה (או אות) שיש עלי' ניקוד — מורה שתיבה (או אות) זו שונה מתיבות אחרות. במה מתבטא השינוי? — אי אפשר לומר (ע"ד הפשט[65]) שהניקוד בא למחוק את התיבה לגמרי, דא"כ, למה נכתבה תיבה זו בכלל?! ובהכרח לומר שהניקוד מחליש את התיבה[66], וכפי' רש"י על "וישקהו"[67]: "נקודה זו לומר שלא נשקו בכל לבו"; ועד"ז הפירוש השני "נשקו בכל לבו" — לא נשיקת עשו ש"הלכה" ש"עשו שונא ליעקב",

או יתירה מזו, שהניקוד עוקר (ממקומו, או עכ"פ מחיבורו, כמו "נעקרה האבן"[68]) את התיבה — כפי' רש"י על "ולא ידע בשכבה ובקומה"[44], שהניקוד על "ובקומה" בא לומר ש"בקומה ידע", אבל, כנ"ל, אינו עוקר לגמרי:

בהמשך למ"ש "ולא ידע בשכבה ובקומה" — מסופר בכתוב[69]: "ויהי ממחרת גו' נשקנו יין גם הלילה גו'". ואינו מובן: כיון ש"בקומה ידע", לא הוצרך להיות "נשקנו יין"? אלא הביאור בזה, דמה ש"בקומה ידע" — רק לוט ידע, אבל בנות לוט סברו שגם "בקומה" לא ידע, ולכן אמרו "נשקנו יין".

---

61) פרשתנו שם, ז.
62) פרש"י עה"פ.
63) וראה רש"י ב"מ שם ד"ה על ידי (וכ"ה בשו"ע אה"ע סכ"א ס"ו). ופלי"ג על התוספות שם.
64) וכן פירש בבאר מים חיים (לאחי המהר"ל) כאן.
65) ע"ד ההלכה — ראה פרש"י פסחים צג, ב ד"ה נקוד. ב"מ שם ד"ה למדה. וראה נמוק"י ב"מ שם. ובארוכה — מפרשי רש"י (גו"א, לבוש, דברי דוד, ס' הזכרון ועוד) כאן. ועוד.
66) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 62.
67) וישלח לג, ד.
68) זבחים כד, א.
69) יט, לד.

י. ומזה מובן בנוגע לענייננו — הניקוד על אי"ו שב"אליו": כיון שהאותיות אי"ו מנוקדות, הרי זה מורה שהשאלה "איו (אברהם)" לא היתה בתוקף כל כך.

ועפ"ז מתורץ[70] מה שהניקוד הוא על ג' אותיות — אע"פ שגם אם הניקוד הי' רק על הלמ"ד היינו דורשים את אותיות אי"ו (כי "כל מקום שהכתב רבה על הנקודה אתה דורש הכתב") — כי מזה שהניקוד הוא על אותיות אי"ו, יודעים, שהשאלה "איו אברהם" לא היתה בתוקף כ"כ[71] [ועד"ז הוא בכל מקום שהנקודה רבה].

במה מתבטאת החלישות בשאלה "איו אברהם"[72]? — הרי זה מובן ממה שמביא רש"י מב"מ "להודיע שצנועה היתה": כיון ששרה היתה צנועה — הרי מובן, שהשאלה "איו אברהם" ששאלו המלאכים אצל שרה היתה לא באופן של פרסום וגילוי, כי אם באופן של צניעות[73].

ועפ"ז מובן, שמה שמביא רש"י מב"מ "להודיע שצנועה היתה" — לא זו בלבד שאינו בסתירה לכך "שאף לשרה שאלו איו אברהם"[74], אלא אדרבה: עי"ז מבואר הניקוד על אותיות אי"ו.

יא. הטעם שבפירושו "יודעים היו כו' להודיע שצנועה היתה" הקדים רש"י "בב"מ אומרים", הוא, לפי שההתחלה "ותניא רשב"א אומר" איתא בבראשית רבה[75]. ולכן אומר רש"י שמביא את ההמשך מב"מ דוקא, והדברים באים בהמשך ומשלימים זה את זה (ולא ששני הענינים שמביא רש"י בפירושו — "שאף לשרה שאלו כו'" (מהמדרש), ו"להודיע שצנועה היתה" (מגמרא ב"מ) — הם פירושים הפכים).

---

70) קושיא הג' דלעיל ס"ה.

71) על השאלה אם אפשר להוסיף, שכיון שאותיות "אי"ו" הם חלק מתיבת "אליו", מסתבר לומר שענין החלישות (שמרומז בניקוד) הוא (לא רק בשאלת "איו אברהם", אלא) גם ב"ויאמרו אליו אי' שרה", דכיון ש"יודעים .. היו היכן היתה", לכן גם השאלה "אי' שרה" שאמרו "אליו" אינה בתוקף כ"כ, ולכן תיבת "אליו" מנוקדת — בדוגמת הניקוד על "ובקומה", שהגם שהניקוד הוא רק על אות אחת, ה"ה מורה על חלישות כללות התיבה — ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: גירסתנו ברש"י: "נקוד", ולא "נקוד על וי"ו", ומשנה רש"י משבש"ס (נזיר כג, סע"א).

72) במשכיל לדוד כאן כ', שהניקוד מלמד שלא שאלו בפועל, כ"א הוא רק רמז ולימוד ד"א לשאול באכסניא כו' (דהאיש צריך לשאול אצל בעה"ב על שלום אשתו ואשה צריכה לשאול אצל אשת בעה"ב בשלום בעלה — ומתרץ עפ"ז קושיית הרא"ם, עיי"ש) — אבל דוחק גדול לומר דמ"ש רש"י "שאף לשרה שאלו איו אברהם" הוא לא כפשוטו. וכמדובר כמ"פ שרש"י כתב פירושו בסגנון ברור לבן חמש למקרא.

73) ראה גם הגהת מהר"י כ"ץ בפענח רזא כאן.

74) וכקושיא הא' דלעיל ס"ו.

75) נסמן לעיל הערה 39. וראה הערה 42.

ולכן מקדים רש"י (בפירוש "יודעים היו כו' שצנועה היתה") "בב"מ אומרים" — שענין זה שבב"מ ("להודיע שצנועה היתה") "אומרים" (ולא שמוכרח בפשש"מ) סתם — שמתאים אליבא דכולי עלמא, גם אליבא דרשב"א שאומר "שאף לשרה שאלו כו'"; וכן ש"להודיע שצנועה היתה" הוא גם אליבא דריב"ח שאומר "כדי לשגר לה כו'", לפי שגם "לשגר לה" אינו בסתירה לכך ש"צנועה היתה" (כדלקמן סט"ו וט"ז).

יב. אבל הפירוש "להודיע שצנועה היתה כו'" אינו מספיק, כי: אברהם הרי ידע ששרה צנועה היא[76], ולהיותם מלאכים — ידעו שאברהם יודע זאת, וא"כ, למה הוצרכו להודיעו זאת? ונמצא ששאלתם היתה רק כדי לעורר חביבותה (שבלאו הכי) על בעלה[77].

ולכן מוסיף רש"י, שהי' למלאכים טעם נוסף בדבר — "כדי לשגר לה כוס של ברכה".

אבל גם טעם זה לבדו אינו מספיק, דכיון ש"יודעים היו כו' היכן היתה", לא היו צריכים לשאול "אי' שרה"? — ולכן מבאר רש"י, שהאריכו בלשונם ושאלו "אי' שרה אשתך" כדי שאברהם יצטרך להשיב "הנה באהל" (שזה מדגיש "שצנועה היתה").

[ועפ"ז יובן מה שאיתא בב"מ שם "אלא מאי באהל כדי לחבבה כו'" — דלכאורה אינו מובן[78]: הרי "באהל" הוא מענה אברהם, ולא שאלת המלאכים, ולמה אומר בגמרא "מאי באהל"? והביאור בזה: כוונת הגמרא ב"מאי באהל" היא לזה שהמלאכים האריכו בכדי שאברהם יצטרך לומר "באהל". ועל זה מקשה: מכיון ש"יודעים היו כו' ששרה אמנו באהל היתה" למה הוצרכו שאברהם יאמר להם "באהל"? ומתרץ: "כדי לחבבה כו'"[79].]

אך היות שאין זה מספיק (שהרי אברהם ידע שצנועה היא), לכן מוסיף רש"י "כדי לשגר לה כו'".

יג. עוד ענין בטעם "כדי לשגר לה כו'" לגבי הטעם "להודיע שצנועה היתה":

בענין ש"צנועה היתה" נוגע רק השלילה — שאינה במקום הגלוי,

---

76) פרש"י לך לך יב, יא.

77) ראה גם עיון יעקב לע"י ב"מ שם.

78) וכקושיית הרי"ף לע"י שם. תו"ת כאן ס"ק כ"ח.

79) וראה עד"ז בעץ יוסף לע"י שם.

אבל לא נוגע החיוב ד"בָּאהל" (ב' קמוצה, באוהל הידוע); משא"כ לפי הטעם "כדי לשגר כו'" נוגע החיוב — המקום שבו נמצאת, בכדי לדעת לאן "לשגר לה".

[ועפ"ז יובן הקשר ד"מאי באהל" (בב"מ שם) גם ל"כדי לשגר כו'"[80].

יד. ומה שנקט רש"י בפשיטות שהי' להם כוס של ברכה — אע"פ שבפסוק לא נזכר שאברהם נתן להם יין[81] — מובן בפשטות:

לעיל פירש רש"י[61] "ג' פרים היו כדי להאכילן ג' לשונות בחרדל". ולכאורה: מזה ש"ג' פרים היו" מוכח רק "להאכילן בג' לשונות", ומנא לי' לרש"י "בחרדל"? אך הדבר מובן בפשטות: כיון שאברהם הידר כל כך בהכנסת אורחים: "רץ גו' וימהר גו'"[61], וגם שחט ג' פרים "כדי להאכילן ג' לשונות", הרי מובן בפשטות שהלשונות היו בתכלית העריבות — בחרדל, ואין צורך לפרש זאת בפסוק, כיון שאין זה ענין בפ"ע.

ועד"ז בנדו"ד: כיון שאברהם הצטיין בהכנסת אורחים, הנה מובן בפשטות שהסעודה היתה בשלימותה — מוכרח להיות גם כוס של ברכה.

טו. הטעם שהמלאכים הוצרכו לשגר לשרה מכוס של ברכה שלהם — אע"פ שלכאורה הי' אברהם יכול לשגר לה מכוס של ברכה שלו[82] — גם מובן בפשטות[83]:

אברהם הי' בתכלית השלימות בהכנסת אורחים, עד שכל ענינו הי' רק לשמש את המלאכים — "והוא עומד עליהם (והמלאכים) ויאכלו"[48], ואילו הוא לא אכל[84], ולא הי' אצלו גם כוס של ברכה.

ועפ"ז מתורץ גם שבשיגור לשרה מכוס של ברכה שלהם לא הי' ענין של היפך הצניעות — כי בכדי שיהי' לה כוס של ברכה לא היתה דרך אחרת מלבד לשגר לה מכוס של ברכה שלהם[85]. ובפרט שלא נתנו בעצמם לשרה, אלא שיגרו לה ("לשגר").

---

80) ראה לעיל סי"ב — בחצ"ר.
81) כקושיא הה' דלעיל ס"ו.
82) כקושיא הד' דלעיל שם.
83) וראה עוד תירוצים בדברי דוד וש"ח כאן (ובחדא"ג ב"מ שם כ' דקושיא מעיקרא ליתא כי האורח הוא המברך, עיי"ש).
84) להעיר מפרש"י יתרו יח, יב.
85) ופשוט שאברהם לא הי' יכול לשגר לה מכוס של ברכה של המלאכים, כמ"ש בגו"א כאן.

טז. אמנם, הבן חמש למקרא (אם תלמיד ממולח הוא) יכול עדיין לומר שאעפ"כ אין זו צניעות — ולכן כותב רש"י "אמר ריב"ח כו'":

ריב"ח אומר במס' ברכות[86] "שהאשה מכרת באורחין יותר מן האיש". ועפ"ז מובן, ששרה הכירה שהאורחים אינם אנשים פשוטים[87] — וקבלת כוס של ברכה מאנשים כאלו (שהם עכ"פ כמו מלאכים) אינה ענין של היפך הצניעות.

יז. לאחרי כל הנ"ל חסר עדיין ביאור:

הן אמת שג' הטעמים אינם בסתירה זה לזה (ולכן אפשר לומר, שבאמירת "אי' שרה" התכוונו המלאכים לכל ג' הטעמים) — מ"מ, כיון שהם ג' טעמים נפרדים, מדוע כתבם רש"י בהמשך אחד[88] [ולא בכל מקום שרש"י מביא כמה פירושים, שגם כאשר הפירושים אינם בסתירה זה לזה — כותב "דבר אחר" וכיו"ב]?

והביאור בזה:

רש"י מביא ג' טעמים (בהמשך אחד) מפני ששלשה מלאכים שאלו זאת — כל אחד בגלל טעם בפ"ע (ע"ד פירוש רש"י בתחלת הפרשה[49], "שאין מלאך אחד עושה שתי שליחויות"), כי כל טעם נוגע רק למלאך אחד[89]: לשגר הכוס של ברכה — די במלאך אחד (כפי שרואים בכל כוס של ברכה); גם כדי "לשאול באכסניא" די בכך שמלאך אחד ישאל בשם כולם; ועד"ז "לחבבה על בעלה".

יח. הביאור במ"ש רש"י שהכלל "כל מקום שהכתב רבה על הנקודה כו'" אמר רשב"א:

הכלל שכשהנקודה רבה על הכתב "אתה דורש הנקודה", תוכנו [לא לשלול את הפירוש הפשוט, אלא] שנוסף על הפירוש הפשוט,

---

86) יו"ד, ב.

87) להעיר מרמב"ן כאן פסוק טו. אבל ראה לקו"ש ח"ה ע' 324 בדעת רש"י.

88) עיקר הקושיא הוא על ב' טעמים האחרונים שהם ב' פירושים שונים שבכ"א קושי שאין בהשני [משא"כ זה שרש"י מביא "בב"מ אומרים כו'" בהמשך לפירוש הראשון, הוא מפני שהם ב' פרטים בהכתוב, כנ"ל ס"ח וסי"א].

89) ואף שיש לומר שמלאך אחד שאל "אי' גו'" כדי לבשר את שרה — הרי הטעם "כדי לבשר כו'" שייך להפסוק שלאח"ז (ומפורש בו, ולכן לא נזכר בפרש"י כאן), ומ"ויאמרו (ג' מלאכים) אליו (לאברהם)" מוכח שבאמירה זו יש ג' טעמים.

בסגנון אחר: כל הכתוב "ויאמרו .. באהל" מיותר לכאורה (ובפרט שמפורש בכתוב שלאחריו ששרה הייתה בפתח שאחורי המלאך), וע"כ פרש"י שג' אמירות שבו — ה"ה מג' טעמים.

שהאותיות המנוקדות הן חלק מתיבה שלימה, מורה הניקוד שבהם שהן גם (כאילו) תיבה בפני עצמה.

ונמצא, שבאותיות המנוקדות — ובנדו"ד: אותיות אי"ו — יש שני ענינים: א) חלק מתיבת "אליו". ובענין זה — אותיות אי"ו הן טפל בלבד, לפי שעיקר תיבת "אליו" [לאברהם] היא הלמ"ד[90]. ב) תיבה (ענין) בפני עצמה — "איו".

ועל זה שואל הבן חמש למקרא (אם הוא תלמיד ממולח): איך יתכן שהאותיות המנוקדות (אי"ו) שהן "רבה על הכתב" — שהם (גם) ענין בפני עצמו — יהיו טפלות לאות אחת, ללמ"ד?

ושאלה זו מבהיר רש"י בכך שכלל זה (שכשהנקודה רבה על הכתב אתה דורש הנקודה) אמר רשב"א:

רשב"א אומר במס' ביצה[91]: "ממלאה אשה כל התנור פת מפני שהפת נאפת יפה בזמן שהתנור מלא" — שאע"פ שצריכה ליו"ט רק פת אחת, מותר לה לאפות תנור מלא בפת, בכדי (למעט את חלל התנור, בכדי) שהפת הנצרכת ליו"ט תהי' נאפת יפה.

והיינו, שלפי רשב"א נעשית ריבוי פת טפל לפת אחת — ועד"ז בנדו"ד, שג' אותיות אי"ו טפלות ללמ"ד.

יט. מיינה של תורה שבפירוש רש"י:

בשעה שיהודי מתבונן בכך שהזמן שמקדיש לתומ"צ הוא בכמות עכ"פ זמן מועט, ורוב הזמן עוסק באכו"ש ושינה, עסק פרנסתו וכו', דברי הרשות — יכול הדבר לגרום הרגשת מועקה בלבו, בחשבו אודות גודל ה"חלל", "מקום פנוי" מתומ"צ.

ועל זה באה ההוראה: אם דברי הרשות אלו הם "לשם שמים"[92], הרי אינם דברי הרשות אלא נעשים (טפל ל)תומ"צ. ובדוגמת "ממלאה אשה כל התנור פת כו'" — אע"פ שביו"ט מותר לעשות רק מלאכות שלצורך יו"ט — דכיון ש"כל התנור פת" הוא בכדי שהפת שלצורך יו"ט תאפה יפה, נעשית כולה פת של יו"ט, והחלל (התנור) ממולא לא בעניני חול אלא בעניני יו"ט.

בשעה שיהודי עוסק בדברי הרשות שלו לשם ענינים של תומ"צ, בכדי שהלחם דתורה יהי' נאפה יפה,

---

90) ע"ד דלפני זה (יח, ז): "ויתן אל הנער" — כמו ויתן להנער.

91) יז, א.

92) אבות פ"ב מי"ב.

— וע"ד המבואר בלקוטי תורה[93] על הפסוק[94] "ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד", שלחם התורה יהי' נאפה ב"חמימות (תנור) האהבה הבאה מהתבוננות של אחד" —

אזי נעשה — בלשון הרמב"ם[95]: "עובד את ה' תמיד אפילו בשעה שנושא ונותן כו' ואפילו בשעה שהוא ישן כו' שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא",

עובד "בכל מעשיך"[92] ו"בכל דרכיך"[96], גם עם ה"תחתונים" שבהם,

והרי זוהי תכלית בריאת העולמות — לעשות לו ית' דירה בתחתונים[97] דוקא, כמבואר בארוכה בהמשך רס"ו[98] מכ"ק אדנ"ע שיום הש"ק זה הוא יום הולדתו[99],

וזה נעשה גם הכנה קרובה לזמן שבו לא נצטרך לאפי', לפי ש"עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת"[100], בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

כ. בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר — הנה בזהר דפ' וירא[101] מסופר אודות הסתלקות רבי אליעזר הגדול, שאמר להורקנוס בנו "זיל ואימא לאמך דתסתלק תפלאי (שתתלה התפילין שלו) באתר עלאה, ובתר דאסתלק מן עלמא ואיתי הכא למחמי להון, לא תבכי".

ומבאר אאמו"ר[102], "כי ר"א הגדול הוא ע"ד תפילין של ראש",

"וראי' לדבר שבחינתו הוא ע"ד תש"ר, כי ר' אליעזר הגדול הוא דרש ע"פ[103] וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך כו' אלו תפילין שבראש, כדאיתא במנחות דל"ה ע"ב, שם הוי' הוא מספר אליעזר הגדול במכוון, והיינו שעל ר' אליעזר האיר בחי' שם הוי' עד שהוא ר' אליעזר הגדול עצמו נעשה כמספר השם הזה, הרי שבחינתו הוא ע"ד תש"ר",

ו"א"כ, כשיהיו תפליו, וגם הוא עצמו יבוא לראותן, על מה תבכה".

ומזה יש הוראה גם בנוגע לזמננו, כפי שיתבאר לקמן.

---

93) בחוקותי מח, ג.
94) בחוקותי כו, כו.
95) הל' דעות ספ"ג.
96) משלי ג, ו. וראה רמב"ם שם.
97) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפל"ו. ובכ"מ.
98) בתחלתו (ע' ג [ה] ואילך).
99) בשנת "כתר"א" (חנוך לנער).
100) שבת ל, ב.
101) ח"א צח, א (במהנ"ע).
102) לקוטי לוי"צ הערות לזח"א ע' סח.
103) תבוא כח, יו"ד.

כא. בהמשך להמדובר בזהר אודות יום הסתלקות (של ר"א הגדול), יש להעיר אודות השייכות דיום הסתלקות ליום הולדת (של אדנ"ע), כידוע בענין "שהקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום"[104], כפי שמצינו במשה רבינו שמת באותו יום שבו נולד[105]. ולהעיר גם מהענין ד"וזרח השמש ובא השמש"[106], "עד שלא כבתה שמשו של כו' זרחה שמשו של כו'"[107], בנוגע להסתלקות כ"ק אדנ"ע והתחלת נשיאותו של כ"ק מו"ח אדמו"ר ממלא מקומו.

והנה, ע"ד שמצינו שקודם הסתלקות ר"א הגדול אמר שיתלו התפילין שלו במקום גבוה והוא בעצמו יבוא לראותם — מצינו עד"ז בנוגע לבעל יום ההולדת, ששעות אחדות קודם הסתלקותו אמר[108]: "איך גיי אין הימל און די כתבים לאָז איך אַייך דאָ"[109], וכמדובר כמ"פ[110] שאין כאן שני ענינים, אלא המשך אחד — שעי"ז שמשאיר את הכתבים כאן, הנה כפי שהוא ב"שמים", וביחד עם ה"שמים", ה"ה נמצא כאן, והיינו לפי ש"צדיקים דומין לבוראם"[111], שמכניסים את עצמותם בתורתם, כפי שהקב"ה הכניס את עצמותו בתורה, כמאמר[112] "אנא נפשי כתבית יהבית".

וכמובן גם ע"פ המבואר בתניא[113] שע"י לימוד התורה נעשה "יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו" בין השכל המשכיל והמושכל, ולכן, ע"י לימוד הכתבים נעשה יחוד נפלא בין הלומד עם בעל הכתבים שהכניס את עצמותו בכתביו.

ובלשון נגלה דתורה — כדאיתא בגמרא[114] "מאי דכתיב[115] אגורה באהלך עולמים, וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים, אלא אמר דוד לפני הקב"ה, רבונו של עולם, יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי בעוה"ז", כי "כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר", ובתוס': "כשנשמתו בישיבה של מעלה, שפתותיו נעות בקבר כאילו מדברות, נמצא שבשעה אחת דר בשני עולמים" (הן בישיבה

---

104) ר"ה יא, א. וש"נ.
105) מגילה יג, ב. וש"נ.
106) קהלת א, ה.
107) יומא לח, ב. וש"נ.
108) אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' קיג.
109) = הנני הולך (עולה) השמימה ואת הכתבים הנני משאיר לכם כאן.
110) ראה גם תו"מ חפ"א ריש ע' 179. וש"נ.
111) ראה לעיל הערה 2.
112) שבת קה, א (לגירסת הע"י).
113) פ"ה.
114) יבמות צו, סע"ב ואילך.
115) תהלים סא, ה.

של מעלה והן בישיבה של מטה, ואדרבה: בעיקר בישיבה של מטה, כיון שהתורה ניתנה למטה דוקא).

כב. ובהמשך לזה — הנה כל אלו שזכו לראות את כ"ק אדנ"ע, ועאכו"כ לשמוע תורה מפיו בהיותו נשמה בגוף, יאמרו עתה "לחיים", וינגנו ניגון מיוחד שאדנ"ע הי' מונח בו [ולהעיר מהמבואר בתו"ח[116] שיש כו"כ דרגות בניגון: שיר פשוט (שקשור עם עצמיות הנפש), שיר מורכב, שיר כפול, משולש ומרובע וכו'], ויעלו במחשבתם איזה דבר תורה ששמעו מפיו, באופן שיציירו כאילו בעל השמועה עומד כנגדם (כמ"ש בירושלמי[117]).

ומעלה יתירה כאשר ענין זה נעשה בביהכנ"ס וביהמ"ד, ובמעמד עשרה מישראל, כמ"ש רבינו הזקן באגה"ק[118] "שמעתי מרבותי כי אילו נמצא מלאך אחד עומד במעמד עשרה מישראל ביחד, אף שאינם מדברים בדברי תורה, תפול עליו אימתה ופחד בלי גבול ותכלית משכינתא דשריא עלייהו, עד שהי' מתבטל ממציאותו לגמרי" — שכל זה מוסיף בנתינת כח לעשות זאת כדבעי.

כג. והנה, ידוע[119] שאצל צדיקים ישנו ענין הזמן גם לאחרי ההסתלקות, וכמסופר ברשימת כ"ק מו"ח אדמו"ר[120] "בחלומי ראיתי את הוד כ"ק אאמו"ר .. ואמר במעת לעת זה שנתמלאו שמונים וארבע שנים לירידת נשמתי בעולם התחתון, הנה יהיו אצלי אורחים טובים, וכפי הסדר הנה כל אחד מכ"ק רבותינו ואבותינו הק' יאמר דרוש על פסוק דקאַפיטל פ"ד".

ויש להעיר בדרך אגב על סתירה בענין זה — שברשימה זו נאמר שכשנתמלאו פ"ד שנה אמרו דרוש על קאַפיטל פ"ד, שזהו הקאַפיטל המתאים למספר השנים שנתמלאו לו, ובמק"א מצינו[121] שכשנכנס לשנת הס' כתב דרושים על קאַפיטל ס'[122], שזהו הקאַפיטל המתאים למספר השנה שאלי' נכנס (ולא קאַפיטל נ"ט שמתאים למספר השנים שנתמלאו לו). וצריך לומר שישנם ב' הענינים — הן השייכות למספר השנים שנמלאו, והן השייכות למספר השנה שאלי' נכנס[123].

---

116) בראשית ד, א. לז, ד ואילך. וראה המשך תרס"ו ע' צז [ס"ע קכט] ואילך.

117) שבת פ"א ה"ב. שקלים ספ"ב. קידושין פ"א ה"ז. וראה יהל אור ע' קמח.

118) סכ"ג (קלו, ב).

119) ראה גם תו"מ חס"ט ע' 14. וש"נ.

120) נעתק בתו"מ ח"ב ע' 207 הערה 18.

121) ראה במפתח המאמרים דשנת פר"ת בהערה (סה"מ פר"ת ע' V).

122) סה"מ שם ע' סד ואילך.

123) ראה גם תו"מ סה"מ חשון ע' רס הערה 51.

ובנוגע לענייננו: ביום ההולדת דשנה זו נתמלאו קט"ו שנים, כך, שמסיימים קאַפּיטל קט"ו: "לא לנו וגו'", ומתחילים לומר קאַפּיטל קט"ז: "אהבתי כי ישמע ה' וגו'".

ויה"ר שיקויים מ"ש "לא לנו ה' גו' כי לשמך תן כבוד וגו'", ועד להסיום: "הללוי"; ו"הקיצו ורננו שוכני עפר"[124] והוא בתוכם, בקרוב ממש.

[ניגנו ניגון הכנה (לכ"ק אדנ"ע). ואח"כ צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון אדמו"ר מהר"ש ("מלכתחילה אַריבער"), וניגון ה"בינוני"].

* * *

כד. בנוגע לביאור בהערות אאמו"ר על הזהר:

הטעם לכך שדוקא ר"א הגדול דרש ע"פ "וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך" "אלו תפילין שבראש" — לפי שאזיל לשיטתו ש"סתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים"[125], היינו, שמסתכל על גויים בתכלית השלילה, שאף ש"קרו לי' אלקא דאלקייא"[126], מ"מ, סתם מחשבתו לעבודה זרה ("עצביהם כסף וזהב"[127]). ולכן ס"ל שלא מספיקה עצם מציאותם של בנ"י, אלא צריך להיות הענין דתפילין שבראש, שעי"ז "וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך" — היפך הענין דע"ז, ועי"ז "ויראו ממך" — שמתבטלת מחשבתם לע"ז.

כה. וכאן מודגש גודל החילוק שבין ישראל לעמים — שאצל בנ"י יכולים לפעול אפילו על ילד קטן בן ד' או ה' לבכות על זה שאין אצלו גילוי אלקות, ואילו גוי, סתם מחשבתו לע"ז.

ומזה מובן גודל ההבהלה שבענין מיהו יהודי, שרוצים להכניס גוי בין בנ"י ע"י גיור שלא כהלכה, ואח"כ סובלים מהם צרות וכו'.

ולאחרי כל השקרים שנאמרו בענין זה,

— בתחילה אמרו שאין פס"ד של הרבנות כו', ואח"כ אמרו שיכולים לבוא ולראות שאין בכלל מקרים של גיור שלא כהלכה (בה בשעה שהראו להם רשימות של מאות מקרים כאלו) וכו' —

לא מתבייש פלוני ומתכונן לבוא לחוץ לארץ לאסוף כסף מיהודים, אע"פ שיודעים שכוונתו כדי שיוכל להמשיך במעשיו — באמרו "אכלתי

---

124) ישעי' כו, יט.
125) חולין לח, ב (במשנה). וש"נ.
126) מנחות בסופה.
127) תהלים קטו, ד.

ואוכל עוד"[128] — לחלק 25 או 30 אלף דולר לכל אחד מאותם גויים שנתגיירו שלא כהלכה!

מדובר אודות כספים (דמים — תרתי משמע) יהודיים ("אידישע בלוטיקע געלט"), כדברי רבינו הזקן בתניא[129] ש"כל כח נפשו החיונית מלובש בעשיית מלאכתו או עסק אחר שנשתכר בו מעות אלו", ומה גם ש"במעות אלו (אפילו פרוטה אחת) הי' יכול לקנות חיי נפשו", וכספים אלו הוא לוקח ומחלק לגויים שרושם אותם בתור יהודים!

— בעבר הוא חילק כספי יהודים באפריקא[130], עד שתפס את הטעות שעשה כו'; ועכשיו מצא מקום אחר לפטם ("אָנשטאָפֿן") בכספים, ליתן לגויים שנרשמו בתור יהודים —

ואח"כ, בבואו לכאן, הם רצים אחריו וצועקים ב"קלא דאשתמע" שהם גויים, וקובלים על כך שרימו אותם ורשמו אותם בתור יהודים!...

כשיהודי בא לחוץ לארץ מארץ ישראל, הרי כיון ש"אמת מארץ תצמח"[131], צריך להביא עמו את האמת וכו', ובאם לאו — אומרים לו: "הכבד ושב במקומך", שב בביתך ועסוק בקיום התומ"צ, ואל תסע לחוץ לארץ להכריז בכל מקום שאתה "מנהיג" בישראל!... יהודי שמתנהג באופן כזה הוא לא "מנהיג", אלא מוליך שולל ("ניט קיין פירער, נאָר אַ פאַר־פירער"[132])!... עליו לדעת שיהודים יכולים להסתדר ("זיך אַן עצה געבן") — ואכן הסתדרו במשך כל הדורות — גם ללא "מנהיגים" כאלו!

כו. בהמשך להמדובר לעיל אודות ענין התפילין, שעז"נ "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" — הנה כאן המקום לעורר אודות מבצע תפילין, שהוא התחלת כל המבצעים, ולאח"ז הנה "מצוה גוררת מצוה"[133] — כל שאר המבצעים.

ויה"ר שיקויים הענין ד"וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך" — על כל אחד מישראל (ופלוני הנ"ל בתוכם), ואז — "ויראו ממך".

ובודאי שלא מתפעלים מהחושך כפול ומכופל של הגלות (שגורם חושך גם אצל בנ"י), כך, שעוד בימים האחרונים של הגלות הולכים

---

128) ראה ב"ר ספי"ט.
129) פל"ז (מח, סע"ב).
130) ראה גם תו"מ חע"ח ס"ע 315.
131) שם פה, יב.
132) ראה גם תו"מ חע"ו ריש ע' 188 וש"נ.
133) אבות פ"ד מ"ב.

"קוממיות", "בקומה זקופה"[134], ועד שזוכים לקיום היעוד[135] "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכם אחד", בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

134) בחוקותי כו, יג ובתו"כ ופרש"י.

135) צפני' ג, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים ספי"א.